

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
KATEDRA ZA ARHIVISTIKU I DOKUMENTALISTIKU
Ak. god. 2016./2017.

Matia Mikulčić

Upošljavanje mase u arhivima

Diplomski rad

Mentor: izv. prof. dr. sc. Hrvoje Stančić

Neposredni voditelj: dr. sc. Jozo Ivanović

Zagreb, rujan 2017.

Sadržaj

Uvod	2
1. Uvjeti nastanka upošljavanja mase	2
1.1. Upošljavanje mase.....	6
1.2. Klasifikacija inicijativa upošljavanja mase	14
2. Pregled projekata upošljavanja mase	20
2.1. The ArchHive	20
2.1.2. Trough a lens	20
2.1.3. Citizen archivist dashboard	21
2.1.4. International amateur scanning guild	22
2.2. Nedostaci upošljavanja mase	22
2.3. Motivacija korisnika.....	24
3. Buduće inicijative upošljavanja mase.....	27
3.1. Upošljavanje mase na društvenim mrežama	28
3.2. Participacijski arhivi	32
Zaključak.....	34
Literatura	36
Prilozi	38
Popis slika	38

Uvod

Ovaj rad bavit će se se konceptom upošljavanja mase (engl. crowdsourcing) u arhivima. Iako se koncept ne razlikuje previše u provođenju bez obzira na baštinsku instituciju, fokus ovog rada će biti na projektima čiji su inicijator arhivi.

Cilj ovog rada je pokušati postaviti teorijski okvir upošljavanja mase i klasifikaciju koncepta. Također, biti će predstavljeni aspekti upošljavanja mase i njihovo provođenje u baštinskim institucijama uz primjere uspješnih projekata u arhivima.

Prvi dio rada govoriti će o uvjetima u kojima je sam koncept nastao i počeo se koristiti u arhivima te njegovom definicijom i klasifikacijama. Drugi dio rada bavit će se pregledom raznih projekata upošljavanja mase čiji su inicijator arhivi, nedostacima koncepta i motivacijom korisnika koji sudjeluju u projektima. Treći i posljednji dio rada govoriti će o potencijalnim budućim inicijativama

Upošljavanje mase je relativno novi koncept koji je veoma kompleksan i veoma širokog opsega. Upravo je to bila motivacija za ovaj rad, predstaviti jedan novi i relevantan koncept koji je nastao kao direktna posljedica Weba 2.0 i imao izuzetan utjecaj na rad arhiva i općenito baštinskih institucija.

1. Uvjeti nastanka upošljavanja mase

U posljednjim desetljećima dvadesetog stoljeća dolazi do velikog tehnološkog razvoja informacijskih tehnologija. Pojava Interneta i njegova globalna raširenost uvelike mijenjaju načine na koje ljudi pronalaze i koriste informacije. Informacije postaju globalno dostupne i može im se trenutno pristupiti. Ovakva informacijska „revolucija“ mijenja način funkcioniranja baštinskih institucija – muzeja, knjižnica i arhiva, također mijenja se i način interakcije korisnika sa baštinskim institucijama.

Pojava novih tehnologija, zajedno sa sve većim zahtjevima za trenutnom dostupnošću informacija predstavljaju veliki izazov ali istovremeno i veliku priliku za arhiviste, arhive i

njihove korisnike. Arhivi, ali i druge baštinske institucije, primorani su mijenjati svoj način rada kako bi ostali relevantni u današnje novo doba Interneta i informacija.

Kate Theimer stari način rada arhiva, od 1950-ih. do 80-ih, opisuje kao proces prikupljanja sirovine (nesređenih dokumenata), njihovo rafiniranje (sređivanje i opisivanje) i omogućavanje njihovog daljnjeg korištenja. Arhivi ne reklamiraju te dokumente, već se pretpostavlja da ljudi kojima će takvi dokument trebati će sami znati gdje ih pronaći. Takav model rada je jako ograničio bazu korisnika, gdje su u slučaju arhiva to najčešće bili povjesničari. Takva mala grupa specijaliziranih korisnika je znala kako pronaći i koristiti arhivsku građu, a arhivi su znali kako do njih proširiti vijest o novim fondovima i zbirkama. Autorica navodi da postoje i drugi korisnici, no oni su u puno manjem broju i smatraju se više „sekundarnim tržištem“ koje se sa arhivskom građom najviše susreće kroz gotove radove povjesničara i drugih znanstvenika (Theimer 2014).

Autorica želi naglasiti percepciju ekskluzivnosti koju arhivi imaju u interakciji sa svojim korisnicima. Iako su arhivi javne institucije otvorene svima, ne može se zanemariti činjenica da se ipak doimaju malo više zatvoreni u usporedbi sa drugim baštinskim institucijama. Također je zanimljiva činjenica da najveći dio javnosti u kontakt sa arhivskom građom stupa posredno, preko radova povjesničara i drugih znanstvenika, dok „sirovoj“ arhivskoj građi pristupa samo puno manji broj korisnika.

Baštinske institucije nisu neupoznate s volonterima, to su ipak kulturni centri koji tradicionalno zovu javnost na sudjelovanje u različitim događajima i projektima (Owens 2013:121). Nedostupnost digitalnih materijala putem Interneta je činjenica koja je prije uvijek ograničavala broj korisnika voljnih za sudjelovanje u takvim projektima. Web 2.0 postaje platforma koja omogućuje da tradiciju volonterstva baštinskih institucija proširi mnogo većom bazom novih volontera, odnosno korisnika.

Vidljivost i dostupnost informacijama su među najvažnijim konceptima modernog doba. Kako bi povećali dostupnost i omogućili lakši pristup svojim zbirkama, baštinske institucije su masivno krenule digitalizirati svoju građu. Pristup arhivskoj građi putem Interneta je bez sumnje praktičniji i lakši način od odlaska u fizički arhiv. U današnje doba Interneta, kada je praktičnost i lakoća pristupa od primarne važnosti, postaje logično da bi arhivi svoje materijale počeli stavljati na Internet (Theimer 2014).

Ključno je bilo na novom online tržištu naći nove potencijalne korisnike arhivskih materijala. U starom modelu ljudi sa osobnim, neformalnim interesom u arhivske dokumente su morali se dodatno potruditi kako bi do njih došli, no digitalizacijom građe to postaje puno lakše. Primjerice u Americi je primijećen velik porast interesa za obiteljsku povijest i genealogiju nakon pokretanja stranice Ancestry.com, kojom je puno lakše naći povijesne dokumente (Theimer 2014).

Korisnici se danas prije posjeta fizičkom arhivu mogu upoznati sa sadržajem arhivskih fondova i zbirki te pretraživati i koristiti građu koja ih zanima. Arhivi se također trude inovativnim idejama privući nove korisnike ne samo u svrhu očuvanja arhivskih spisa, već zbog stvaranja odnosa otvorenog pristupa između institucije i njihovih korisnika. Stvaranjem arhivskih portala, online kataloga i alata za pretraživanje, arhivi nastoje sve više privući i povezati korisnike sa vlastitim gradivom. Maksimalno omogućavanje pristupa gradivu je najvažniji zadatak modernih arhiva.

Stari model poslovanja arhiva i dalje postoji, ako su nekome potrebna specifična građa, koja možda nije digitalizirana, korisnici i dalje mogu fizički doći u arhiv i tu građu zatražiti. Specifične zbirke pojedinih arhiva su i dalje svojevrsni monopol koje te institucije imaju (Theimer 2014)

Digitalizacija zbirki je prvi korak kojim baštinske institucije osiguravaju svoje mjesto na Internetu, no pitanje je da li je to dovoljno, da li postoji način da se bolje iskoristi Web 2.0 platforma i na koji način bi se to ostvarilo? U današnjem vremenu globalne i trenutne dostupnosti podataka i informacija baštinske institucije provode mnoge reorganizacije svojeg rada kako bi ostale relevantne.

Theimer(2014) predlaže jednu redefiniciju ciljeva arhiva koja bi bila više u skladu s današnjim, modernim vremenom:

„Mislim da većina arhivista, barem u SAD-u, bi se složila da je tradicionalni cilj arhiva: sakupljati, sačuvati i omogućiti pristup materijalima trajne vrijednosti[...]Mislim da bi se većina složila da pasivni cilj omogućavanja pristupa je stvar prošlosti. Što ako razmišljamo o arhivima kao organizacijama koje razvijaju svoje resurse na koherentan način – kao platformu- koji bi im cilj bio? Uvodeći ovakav način razmišljanja o ciljevima za arhive, mislim da moramo razmišljati dalje od dokumentiranja društva i sakupljanja dokaza, koji su sami po

sebi dobri ciljevi. Ali opet, mislim da su to više pasivni ciljevi. Zašto dokumentiramo povijest i sakupljamo dokaze?

Predlažem da nova misija za arhive bude: Arhivi dodaju vrijednost životima ljudi povećavajući njihovo razumijevanje i zahvalnost za prošlost.“

Autorica time misli ne misli da se arhivi odreknu svojih tradicionalnih vrijednosti i radnji, već smatra da bi primarna funkcija trebala biti dopiranje do novih korisnika. Smatra da bi arhivi trebali biti primarno fokusirani oko korisnika a ne arhivskih materijala. Dodaje da takva redefinicija nije samo njena filozofija, već postoji i novčana motivacija. Smatra da organizacija fokusirana oko pomaganja ljudima i ostvarivanja uspješnog odnosa sa ljudima ima bolju šansu preživljavanja u današnjem ekonomskom okruženju (Theimer 2014).

Usporedbom starih i novi ciljeva koje autorica navodi može se vidjeti pojavljivanje jedne drugačije definicije arhiva. Stari ciljevi – sakupljanje, očuvanje i omogućavanje pristupa su ciljevi koji isključivo definiraju arhiv kroz njegove funkcije, dok novi cilj – dodavanje vrijednost životima ljudi, povećavajući njihovo razumijevanje i zahvalnost za prošlost, definiraju arhive kroz njihovu svrhu. Definiranjem arhiva kroz njihovu svrhu im automatski dajemo vrijednosni kontekst kojim mijenjamo percepciju arhiva kao institucije. Tako se percepcija arhiva kao velikog skladišta starih dokumenata mijenja u instituciju razumijevanja prošlosti.

Stoga nova misija arhiva bi bila aktivna, ne pasivna, stavljajući ljude, ne materijale, na prvo mjesto. Ovakva promjena također ima i ekonomski cilj, što i Theimer ističe. Informacijska tehnologija je jako doprinijela otvaranju i „demokratizaciji“ baštinskih institucija, posebice arhiva. Danas više nego ikad prije je bitna transparentnost i dostupnost informacija. Theimer se zalaže za veći društveni angažman arhiva, omogućavanjem bolje komunikacije između institucije i korisnika i međusobno između korisnika.

Oomen i Aroyo podržavaju ovu ideju, smatraju da bi se baštinske institucije trebale okretati prema „... više otvorenoj, povezanoj i pametnoj kulturnoj baštini. **Otvorena** u smislu da su podaci otvoreni, dijeljeni i dostupni. **Povezanoj** u smislu da povezani podaci dozvoljavaju međudjelovanje struktura, gdje se sve više povezuju poslužitelji i korisnici. **Pametnoj** u smislu da putem prikupljenog znanja i računalne tehnologije omogućuju zanimljive podatke korisnicima, u ispravnom kontekstu, bilo gdje i bilo kad. Što vodi stvaranju buduće kulturne

baštine koja je otvorena, ima inteligentnu infrastrukturu i angažirane korisnike, potrošače i poslužitelje“ (Oomen i Aroyo 2011:138).

Većim društvenim angažmanom baštinske institucije su povećale interes javnosti za vlastite zbirke, što je rezultiralo time da danas često korisnici sudjeluju u radu institucija. Korisnici tako pomažu institucijama klasifikacijom, transkripcijom, organizacijom i općenitim dodavanjem digitalnoj kulturnoj baštini. No za neke projekte je potreban više fokusirani društveni angažman, koji korisnike usmjerava jednom cilju koji tada zajedno ostvaruju. Tada više nije riječ samo o društvenom angažmanu, takav fokusirani društveni angažman se može nazvati upošljavanjem mase.

1.1. Upošljavanje mase

Upošljavanje mase je naziv koji je izmislio Jeff Howe, urednik časopisa *Wired* u svom članku „The rise of crowdsourcing“ (Howe 2006). Nastala je kombinacijom riječi „*crowd*“, koja se odnosi na velik broj ljudi, mnoštvo, masu; i riječi „*outsourcing*“ koja označava izdvajanje posla nekom vanjskom dobavljaču.

Howe (2006) definira upošljavanje mase kao:

„postupak institucije ili tvrke kojim se neki posao prebacuje velikoj i nedefiniranoj grupi ljudi na Internetu u obliku otvorenog poziva. Taj posao može biti obavljan putem *peer-to-peer* kolaboracija, ali često je obavljan individualno.“

Ovo nije jedina definicija za upošljavanje mase, jedinstvena definicija zapravo još nije utvrđena ali postoji pokušaj da se to napravi. Istraživanje provedeno na 32 članka od 2006. do 2011. godine je pokazalo da se može naći 40 originalnih definicija za izraz *crowdsourcing* (Estelles-Aroalas i Gonzalez-Ladron-de-Guevara 2012:191). Iako je pojam proizašao iz poslovnog, komercijalnog, svijeta danas se koristi za identifikaciju mnogih komercijalnih (npr. Ancestry) i nekomercijalnih (npr. Wikipedia) inicijativa (Carletti et al. 2013).

U spomenutom istraživanju na 32 članka istraživači su izdvojili najvažnije karakteristike upošljavanja mase. Te karakteristike su:

- postoji jasno definirana masa,
- postoji jasno definirani cilj,
- jasna je naknada masi za sudjelovanje,
- jasno je identificiran inicijator upošljavanja mase,
- jasno je definiran dobitak za inicijatora,
- to je online proces participativnog tipa,
- koristi otvoreni poziv,
- koristi Internet.

Istraživači su tada uspoređivali spomenute karakteristike i tada aktualne projekte društvenog angažmana i upošljavanja mase (Estelles-Aroalas i Gonzalez-Ladron-de-Guevara 2012:197). Iako svaki projekt ne sadrži sve spomenute karakteristike, autori su kroz navedene karakteristike uspjeli stvoriti neki temeljni okvir upošljavanja mase te dolaze do nove, opsežnije definicije:

„upošljavanje mase je oblik participativne aktivnosti putem Interneta u kojoj pojedinac, institucija, neprofitna organizacija ili kompanija ponude grupi pojedinaca, varirajućeg znanja, heterogenosti i brojnosti, putem otvorenog poziva, dobrovoljno izvršenje zadatka“ (Estelles-Aroalas i Gonzalez-Ladron-de-Guevara 2012: 197).

Obe definicije kažu manje-više isto, jedina razlika je, očito, opsežnost. No mora se uzeti u obzir da je upošljavanje mase relativno nova pojava, te da će se u bliskoj budućnosti spomenute definicije najvjerojatnije mijenjati. Stoga prva, od Howea je možda prikladnija, jer je dovoljno specifična da objasni što je točno upošljavanje mase, a da ne izolira bilo kakve varijacije. Druga, iako opsežna definicija je možda ipak suvišna, ali nimalo manje zanimljiva.

Upošljavanje mase danas se koristi u komercijalne i nekomercijalne svrhe. Prednosti upošljavanja mase su mnoge no prva, i najočitija, prednost je cijena. Iako inicijative nisu u potpunosti besplatne, puno su jeftinije od profesionalnih rješenja jer se najčešće radi o velikom broju radnih sati koje bi trebalo isplatiti. Stoga upošljavanje mase se na neki način čini kao zamjenom za jeftinu radnu snagu, što u slučaju inicijativa komercijalnih tvrtki bi vrlo

Iako mogao biti slučaj (Owens 2013:124). Ali, u slučaju neprofitnih organizacija i baštinskih institucija, upošljavanje mase je proces koji može imati obostranu korist.

Rose Holley u svom radu „Crowdsourcing: How and Why Should Libraries Do It?“ (2010) usmjerenom upošljavanju masa u knjižnicama navodi mnoge razloge zbog kojih bi knjižnice, ali i ostale baštinske institucije, mogle inicirati projekte upošljavanja mase. Neki od najvažnijih razloga koje navodi su:

- postizanje ciljeva za koje institucija nema dovoljno financija, vremena i osoblja,
- postizanje ciljeva u bržem vremenu nego što bi institucija mogla samostalno postići,
- izrada virtualnih zajednica,
- aktivno angažiranje javnosti u radu institucije i upoznavanje sa zbirkama,
- korisno upotrijebiti znanje, vještine i interes zajednice,
- demonstracija relevantnosti i važnosti institucije za zajednicu,
- poticanje osjećaja javnog vlasništva i odgovornosti za kulturnu baštinu.

Kao što je vidljivo Holley navodi razloge koji nisu samo korisni za institucije nego i same sudionike (volontere). Sudionici projekata upošljavanja mase baštinskih institucija svojim radom direktno sudjeluju u stvaranju, očuvanju i daljnjem razvoju kulturne baštine.

Bitno je naglasiti razliku između društvenog angažmana i upošljavanja mase. Društveni angažman je omogućavanje javnosti da komunicira sa institucijom i međusobno jedni među drugima. Društveni angažman također uključuje i komentiranje, ocjenjivanje, pregledavanje, ispravljanje, korisničko označivanje i dodavanje materijala kako bi se dodatno obogatila zbirka institucije. Upošljavanje mase uključuje metode društvenog angažmana, no odnosi se na njihovu fokusiranu uporabu u ostvarenju zajedničkog cilja. Društveni angažman može biti individualan, neovisan o drugim korisnicima i specifičnim ciljevima institucije. Upošljavanje mase najčešće nije individualno, obično se radi na velikim i značajnim ciljevima za koji je potrebno uložiti puno truda kroz konstantan rad. Društveni angažman ne zahtijeva istu količinu truda, može biti mjestimičan ili čak obavljen samo jednom (Holley 2010).

Upošljavanje mase je problematičan pojam u kontekstu baštinskih institucija. Owens analizira ovu problematiku pojma, dijeleći ga na dva dijela *crowd* i *sourcing*. Problem sa pojmom

crowd je što neprecizno opisuje broj pojedinaca uključenih u takve projekte. Uspješni projekti upošljavanja mase nikad nisu ovisili o velikom broju ljudi, već je većinom slučaj bio da je na otvoreni poziv institucija odgovorila manja grupa angažiranih pojedinaca (Owens, 2013:121).

Ovu činjenicu potvrđuju Oomen i Aroyo koji kažu da 90% korisnika samo konzumira sadržaj, dok samo 10% pridonosi stvaranju novog (Oomen i Aroyo 2011:147). Rose Holley koja radi na projektima u upošljavanja mase u knjižnicama, navodi podatak da velik dio zadatka obave volonteri (čak i do 80%), no najveći dio posla obavi 10% volontera koje ona naziva „super“ volonterima. Navodi da ti volonteri u dugim sesijama, godinama rade na projektu, tretirajući ga kao pravo zaposlenje. (Holley 2010).

Stoga, projekti upošljavanja mase ne ovise o velikom broju anonimnih ljudi koji sporadično, jednom ili dvaput pridonese projektu, već ovise o manjem broju visoko motiviranih i angažiranih ljudi koji konstantno, često godinama rade na projektu. Neki istraživači bi ovakav tip suradnje institucija i korisnika nazvali *nichesourcing* što podrazumijeva specifičan tip nabave iz mnoštva gdje se kompleksni zadaci podijele manjoj skupini stručnjaka amatera a ne velikoj anonimnoj masi (de Boer et al., 2012).

Drugi dio problema sa upošljavanjem mase u baštinskim institucijama je riječ *sourcing*. Točnije asocijacija te riječi sa pravim zaposlenjem. Kao što sam već spomenuo pojam *crowdsourcing* proizašao je iz poslovnog, komercijalnog svijeta, te je potrebno razmisliti o njegovom konceptu kada se spominje u kontekstu kulturne baštine. Owens napominje kako je možda komercijalnim entitetima normalno masu ljudi koristiti za besplatan rad, baštinskim institucijama se javlja upitna etička implikacija (Owens, 2013:122). Baštinskim institucijama je važno da upošljavanjem mase se makne naglasak sa iskorištavanja ljudi za besplatan rad na suradnju kojom će se dalje doprinostiti stvaranju, razvoju i poboljšanju javnog dobra (Owens, 2013:123). Upravo je to jedan razlog i mog prijevoda „sourcing“ u „upošljavanje“, jer se ipak treba napraviti odmak od riječi „zapošljavanje“.

Takav model, koji bi trebale koristiti baštinske institucije, Owens naziva etičkim upošljavanjem mase i navodi četiri glavna koncepta kojima se poziva javnost na stvaranje, razvoj i poboljšanje javnih dobara:

1. Ljudsko računarstvo (engl. *human computing*)

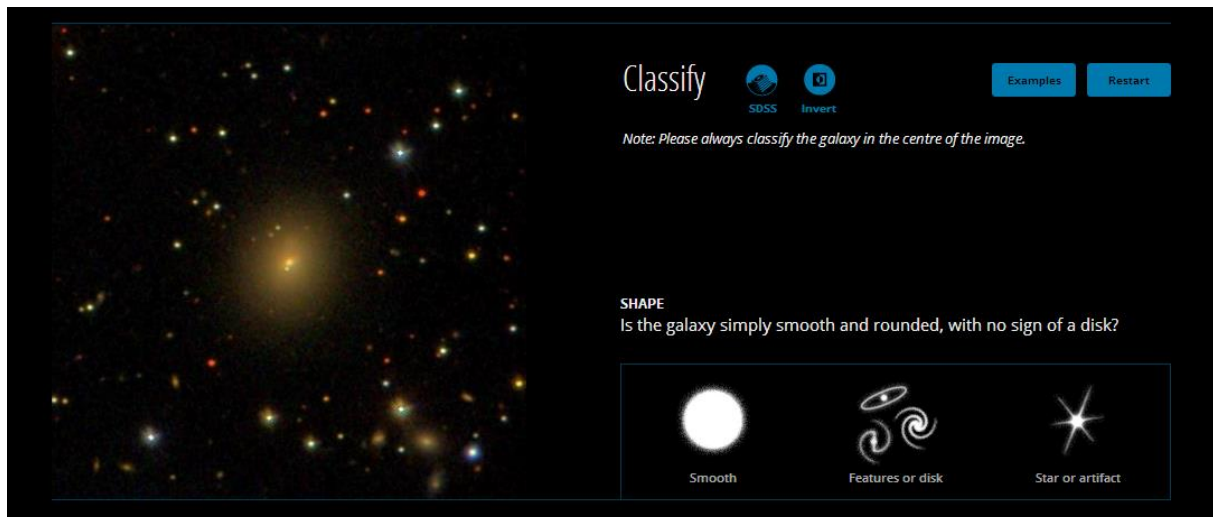
2. Mudrost masa (engl. *the wisdom of crowds*)
3. Alati i softver kao podrška (engl. *tools and software as scaffolding*)
4. Razumijevanje sudioničke motivacije

Owens smatra da su ova četiri koncepta ključna da razumijemo koliko je upošljavanje masa koristan i moćan alat ne samo za obogaćivanje zbirke kulturne baštine, već i za bolji angažman baštinskih institucija i javnosti (Owens, 2013:123). Owensova ideja etičnosti u radu baštinskih institucija je veoma zanimljiv, ali i ključan pristup efektivnom upošljavanju mase u nekomercijalne svrhe. Pošto je naglasak na ostvarivanju suradnje, veoma je važno da se stvori odnos baziran na vjerodostojnosti. Holley tvrdi da je sam proces upošljavanja mase način da se izgradi povjerenje i odanost korisnika u institucije, jer se korisnici ne osjećaju iskorišteno u svrhu profita, pošto su baštinske institucije neprofitne (Holley 2010). Ukratko ću objasniti četiri koncepta etičkog upošljavanja mase koje navodi Owens.

Ljudsko računarstvo se odnosi na sposobnost ljudi da procesuiraju određenu vrstu informacija koju računala ne mogu (Owens, 2013:123). Kao najjednostavniji primjer navodi ReCaptcha sustav koji koriste mnoge web stranice, najčešće za obranu od botova, gdje u razbacanoj slici korisnik mora pročitati i upisati brojke, slova kako bi dokazao da nije bot. Ljudske sposobnosti rasuđivanja i prepoznavanja simbola i obrazaca je moćan resurs koji se može iskoristiti u svrhe javnog dobra. Owens također navodi primjer GalaxyZooa, projekta koji upošljava astronome amatere za morfološku klasifikaciju galaksija. Identično ReCaptcha, GalaxyZoo koristi moć ljudskog rasuđivanja i prepoznavanja obrazaca, no za razliku od ReCaptcha, koristi se za u svrhu znanosti i stvaranju javnog dobra. Kao kontra primjer Owens navodi Amazonov *Mechanical Turk*, online tržnicu upošljavanja mase na kojoj poslodavci objavljuju poslove za veću količinu ljudi. Iako poslodavci nude novčanu naknadu, Owens smatra da postoji veliki potencijal za izrabljivanje korisnika i njihovog rada (Owens, 2013:124).

Mudrost masa se ukratko odnosi na ljudsku inherentnu želju da izraze vlastito mišljenje. Vratimo se na primjer GalaxyZooa, gdje je korisnicima osim klasifikacije galaksija nudi mogućnost komentiranja i diskusije na forumu. Mudrost masa je nestrukturirani koncept koji nema stroge odrednice kao ljudsko računarstvo, no ipak je vrijedan koncept u upošljavanju mase jer omogućuje konzultiranje sa zajednicom ljudi i kroz različita mišljenja prikupiti različite perspektive (Owens, 2013:124).

Alati i softver kao podrška su možda najjasniji koncept od četiri navedena. Podrazumijeva načine na koji su stranice projekata postavljene kako bih omogućile što lakšu uporabu korisnicima koji ne posjeduju specifična znanja o projektu na kojem sudjeluju. Owens za opis ovog koncepta koristi pojam *scaffolding*, što je u hrvatskom prijevodu građevinska skala. Metaforom skale Owens pokušava objasniti da koncept alata i softvera je koncept fokusiran oko konstrukcije korisničkog sučelja kako bi sudionicima mogao olakšati rad, a instituciji omogućiti maksimalnu upotrebljivost korisničkog doprinosa (Owens, 2013:126). Kao primjer opet možemo spomenuti GalaxyZoo, koja je isprobana za potrebe ovog rada. Stranica ima jednostavno sučelje koje funkcionira kao jednostavna igra (Slika 1). Prikazana je slika galaksije pored koje stoji upit kakvog je galaksija, gdje korisnik bira jedan od tri ponuđena odgovora o izgledu galaksije. Posljednje pitanje je da li želite diskutirati o galaksiji čiju ste sliku klasificirali.

Slika 1 Sučelje klasifikacije projekta GalaxyZoo

Izvor: <https://www.galaxyzoo.org/#/classify>

Razumijevanje sudioničke motivacije je bez sumnje najkompleksniji koncept od navedena četiri, te je također i ključna u projektima upošljavanja mase. Zašto bi javnost sudjelovala u projektu? Kako privući sudionike koji bi kvalitetno sudjelovali u projektu? Ako uzmemo u obzir da 10% sudionika obavi najveći dio posla onda možemo postaviti pitanja kako zadržati takve sudionike ili taj postotak povećati. Sve su ovo pitanja na koja se mora obratiti pažnja ako je namjera privući javnost da sudjeluje i još važnije, da ih je briga za stvaranje i dodavanje vrijednosti kulturnoj baštini. Motivacija korisnika u projektima upošljavanja mase

je izuzetno kompleksna tema koja će biti razrađena više dalje u radu, no bitno je naglasiti njenu važnost u Owensovom modelu i općenito u svakom projektu upošljavanja mase.

Četiri koncepta koja navodi Owens su koncepti koje o kojima bi svaka baštinska institucija, ali i bilo koja druga organizacija, trebala razmišljati i zadovoljiti ako želi provesti kvalitetan projekt upošljavanja mase. Zanimljivo je da Owens kroz navedena četiri koncepta naglašava etičnost upošljavanja mase, no pomoću njih on navodi najvažnije aspekte upošljavanja bez obzira da li se radi o komercijalnim ili nekomercijalnim projektima.

Slično Owensu, Holley (2010) daje 14 savjeta za uspješno provođenje projekata upošljavanja mase u baštinskim institucijama:

1. **Imati transparentan i jasan cilj na početnoj stranici (cilj mora biti velik i izazovan)** – cilj mora biti jasan sudionicima i korisno je ako se čini nedostižan.
2. **Imati transparentnu i jasno vidljiv dijagram napretka prema cilju** – za sudionike je važno vidjeti da njihov rad ima rezultate kako bi ostali motivirani.
3. **Cjelokupno okruženje projekta mora biti lako za korištenje, intuitivno, brzo i pouzdano** – sudionicima se treba omogućiti što brži i lakši pristup materijalu. Naglašava važnost jednostavne i brzu prijave u sustav.
4. **Neka aktivnost bude jednostavna i zabavna** – projekti su neprofitni, stoga potrebno je aktivnost učiniti zabavnom kako bi se sudionici vraćali i nastavili raditi.
5. **Mora biti zanimljivo** – dosta subjektivan aspekt, no Holley spominje da su korisnicima najzanimljivije teme vezane uz povijest, osobne živote, genealogiju i životinje.
6. **Iskoristiti svjetske događaje kao dodatnu motivaciju** – primjerice naglasiti godišnjice povijesnih događaja vezanih uz projekt kao dodatnu motivaciju.
7. **Web stranicu držati aktivnom, konstantno dodavati materijale za rad** – ne dopustiti da sudionicima ponestane posla, dodavanje sadržaja je dodatna motivacija korisnicima.
8. **Dati volonterima opcije i izbore** – svaki sudionik ima svoj preferirani način rada, bitno je dati im mogućnost odabira načina na koji mogu sudjelovati u procesu.
9. **Krajnje rezultate jasno prikazati** – cilj jasan sam po sebi, ako nije prikazan sudionici neće imati osjećaj da su nešto korisno napravili.

10. **Dopustiti volonterima da se identificiraju i učine vidljivima ako žele potvrdu za rad** – dopustiti sudionicima da objave svoja imena ili pseudonime ako to žele.
11. **Nagraditi najmarljivije volontere stavljajući ih na top listu i poticati kompetitivnost** – dodatna motivacija za korisnike.
12. **Omogućiti online komunikaciju između sudionika kako bi se stvorila dinamična timska atmosfera** – sudionike međusobno povezati kako bih se omogućio još efektivniji rad.
13. **„Super“ volontere tretirati s poštovanjem i slušati što imaju reći** – ovi volonteri obave daleko najveći dio posla tako da vrijedi saslušati što oni imaju za reći.
14. **Pretpostaviti da će volonteri obaviti posao ispravno, radije nego neispravno** – ovdje Holley misli na slobodu koja se daje sudionicima. Umjesto konstantnog postavljanja sistema koji bi onemogućili greške, dopustiti sudionicima što više slobode, da se sami trude i međusobno ispravljaju.

Za razliku od Owensa, Holley daje savjete koji su puno specifičniji. Vidljivo je nekoliko jasnih aspekata koje naglašava. Prvi je **jasnoća cilja i transparentnost** kako bi sudionicima bilo jasno u svakom trenutku što je cilj, kako projekt napreduje i kakav je rezultat njihovog rada. Drugi je **funkcionalnost sistema**, sličan Owensovom, no Holley daje puno specifičnije savjete kako bi se neki sustavi mogli urediti da omoguće lakoću pristupa. Treći je **motivacija**, također slična Owensu, no Holley naglasak stavlja na jednostavnost zadatka, zabavu, kompetitivnost i interes sudionika. Četvrti je **zajednica**, Holley naglašava kako je bitno stvoriti zajednicu i odnos povjerenja ne samo između institucije i sudionika nego i međusobno između sudionika kako bih zajedno uspješnije riješili zadatak.

Upošljavanje mase je relativno nova pojava i nema još strogo utvrđenih pravila kojih bi se institucije trebale držati kako bi provele uspješne projekte. Ta tvrdnja je posebno relevantna za današnje umreženo društvo i Internet, koji je izuzetno nepredvidljiv. Owens i Holley jedan okvir aspekata o kojima bi baštinske institucije, ali i sve druge organizacije, trebale razmišljati kada provode projekte upošljavanja mase, no treba se uzeti u obzir da one ne osiguravaju uspjeh.

Upošljavanje mase uključuje rad sa većim brojem ljudi, što podrazumijeva i veliki ljudski faktor te predstavlja dodatnu nepredvidljivost u rezultatima projekata. Navedeni aspekti su dobar temelj za buduće projekte no svaki projekt je priča za sebe. Upošljavanje mase također

(Slika 2). Tako možemo podijeliti upošljavane mase na šest različitih područja (Ivanjko 2015:81):

- **crowdfunding (grupno ili kolektivno financiranje)** – prikupljanje financijskih sredstava u mrežnom okruženju za profitne i neprofitne inicijative i organizacije. Koristi se za financiranje raznih projekata za koje inicijatori nemaju dovoljno financijskih sredstava. Često se koristi i za prikupljanje sredstava u dobrotvorne svrhe (npr. kickstarter.com, gofundme.com).
- **crowd creativity (grupna ili kolektivna kreativnost)** – otvoreni natječaji u kojima se traže kreativni pojedinci za razvijanje originalnih sadržaja (npr. istockphoto.com, minted.com).
- **distributed knowledge (dijeljeno znanje)** – prikupljanje informacija i znanja iz široke baze amatera kako bi se poboljšali određeni sustavi ili servisi (npr. GalaxyZoo, reddit).
- **cloud labour (rad u oblaku)** – raspodjela zadataka koju treba obaviti na široku bazu „radnika na zahtjev“ koji su plaćeni za svoj posao (npr. Mechanical Turk, tagasauris.com).
- **open innovation (otvorena inovacija)** – pozivanje javnosti na doprinos u nekom području u smislu razvijanja novih ideja (npr. challengepost.com, innocentive.com).
- **alati** – aplikacije, platforme i alati koji podržavaju suradnju, komunikaciju i dijeljenje između korisnika (npr. socialvibe.com, bigdoor.com).

Ono što se mora napomenuti je da navedena podjela obuhvaća veoma široki aspekt upošljavana mase i odnosi se općenito na industriju i tržište. Navedena podjela također jasno prikazuje fleksibilnost upošljavanja mase i njena široka upotrebljivost. Za upotrebu u baštinskim institucijama upošljavanje mase se ipak mora malo više odrediti, pošto su neki od navedenih područja u baštinskom okruženju neiskoristivi (npr. *cloud labor*).

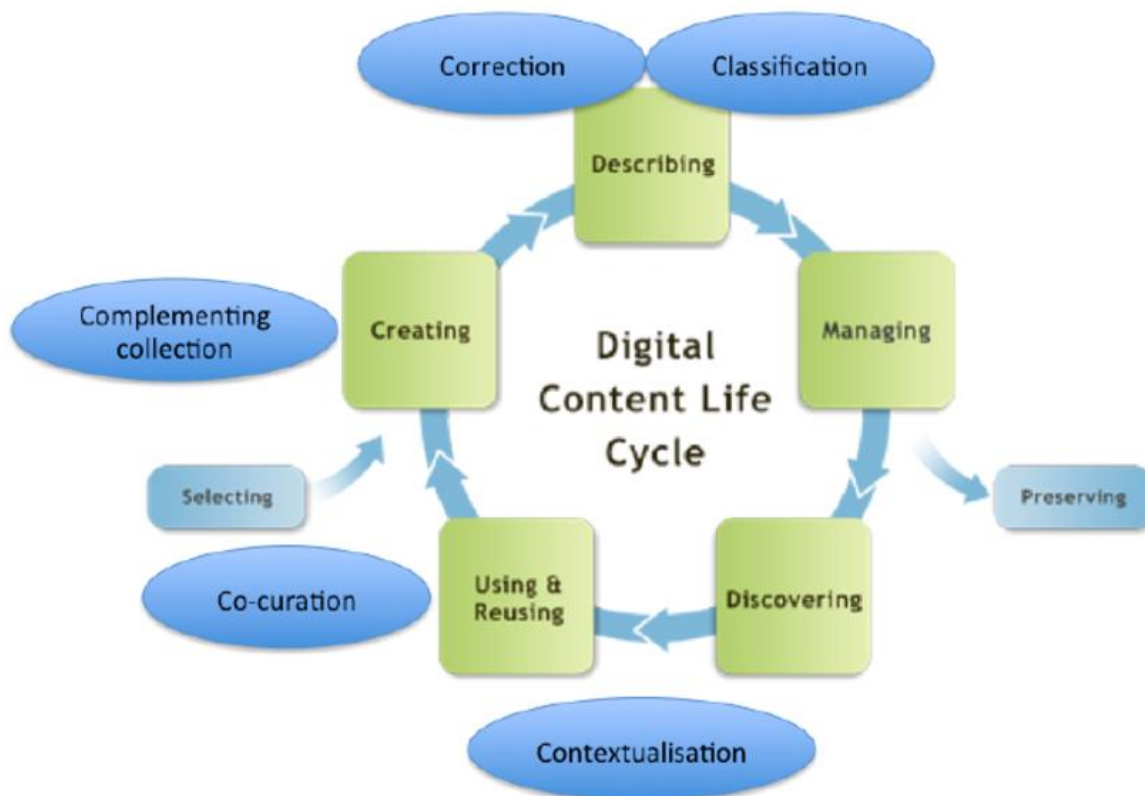
kao što je već prije u radu spomenuto društveni angažman i upošljavanje mase nisu identični, iako se međusobno preklapaju. Upošljavanje mase koristi metode društvenog angažmana, za razliku od njega je više usmjereni proces sa jasno definiranim ciljevima. Stoga prije podjele projekata upošljavanja mase treba pogledati neki osnovni model društvenog angažmana.

Nina Simon (2010) navodi četiri modela javne participacije:

1. **Doprinosni projekti** (engl. Contributory projects) – korisnike se poziva na ograničeni doprinos koji je strogo definiran i kontroliran od strane institucije
2. **Kolaborativni projekti** (engl. Collaborative projects) – korisnike se poziva da sudjeluju kao aktivni partneri u stvaranju projekta koje pokreće i kontrolira institucija
3. **Stvaralački Projekti** (engl. Co-creative projects) – korisnici zajedno sa osobljem institucije rade od samog početka projekta kako bi se definirali ciljevi i stvorili programi ili izložbe temeljene na interesu zajednice.
4. **Domaćinski projekti** (engl. hosted projects) – institucija daje svoj prostor i/ili resurse kako bih predstavila projekte koje su stvoreni i implementirani od strane javnosti.

Navedeni modeli su fokusirani na odnos između institucija i javnosti i ne odnose se eksplicitno na upošljavanje mase već na razinu sudjelovanja korisnika u projektima javnih institucija. Simon također navodi da su navedeni modeli izričito različiti i mnoge institucije inkorporiraju elemente sva četiri. Također navodi da nijedan model nije bolji u odnosu na druge, već se razlikuju u razini upravljanja, kontrole i kreativne slobode koju imaju korisnici i osoblje (Simon 2010).

Oomen i Aroyo (2011) predlažu podjelu upošljavanja mase prema modelu životnog ciklusa digitalnog sadržaja Nacionalne knjižnice Novog Zelanda. Model se sastoji od stvaranja opisa, upravljanja, otkrivanja, korištenja i ponovnog korištenja (Slika 3).

Slika 3 Životni ciklus digitalnog sadržaja i upošljavanje mase (Oomen i Aroyo 2011.)

Izvor: https://www.researchgate.net/profile/Lora_Aroyo/publication/221144133/figure/fig1/AS:305408011980809@1449826352533/Figure-1-Digital-Content-Life-Cycle-and-Crowdsourcing.png

Oomen i Aroyo (2011) klasificiraju inicijative upošljavanja mase na sljedeći način:

1. **ispravljanje i transkripcija** – pozivanje korisnika da isprave i/ili transkribiraju rezultate procesa digitalizacije,
2. **kontekstualizacija** – davanje konteksta objektima, na primjer pričanjem priča, ili pisanjem članaka s dodatnim kontekstom,
3. **dopunjavanje zbirke** – aktivno traženje dodatnih objekata za dodavanje u izložbu ili zbirku,
4. **klasifikacija** – sakupljanje opisnih metapodataka vezanih uz objekt u zbirci,
5. **co-curation** – korištenje inspiracije/stručnosti amatera za stvaranje (web) izložbi,
6. **crowdfunding** – prikupljanje finansijskih sredstava putem kolektivne kooperacija ljudi koji sakupljaju novac i druge resurse kako bi podržali projekt iniciran od strane predlagatelja.

Autori navode da je njihova namjera bila stvoriti klasifikaciju prema opipljivim ishodima (engl. *tangible outcomes*), s namjerom da prikažu na koje načine različite inicijative upošljavanje mase i aktivnosti koje one uključuju mogu utjecati na samu praksu baštinskih institucija i što same inicijative mogu ponuditi kao rezultat (Oomen i Aroyo 2011). Podjela je napravljena prema modelu životnog ciklusa digitalnog sadržaja i jasno prikazuje u kojem dijelu ciklusa se koja inicijativa primjenjuje (Slika 3). Ovakva podjela je izuzetno korisna za baštinske institucije i može poslužiti kao idealan priručnik institucijama koje namjeravaju pokrenuti projekt upošljavanja mase.

Godine 2012. izvršeno je istraživanje na 36 različitih inicijativa upošljavanja mase u baštinskim institucijama sa fokusom na zadacima koje sudionici moraju izvršiti. Podijelili su inicijative u dvije glavne grupe (Carletti et al. 2013):

1. Projekti upošljavanja mase koji zahtijevaju od sudionika da integriraju/obogate/rekonfiguriraju postojeće institucijske resurse.
2. Projekti upošljavanja mase koji traže sudionike da stvore/doprinesu stvaranju novih resursa.

Daljnjom analizom navedena dvije grupe istraživači su prepoznali najčešće zadatke za pojedinu grupu (Carletti et al. 2013):

1. U radu sa već postojećom zbirkom, najčešći zadaci su organizacija gradiva (označivanje, odabir slika, klasifikacija), revizija (transkripcija, ispravljanje) i zadaci vezani uz lokacije gradiva (mapiranje umjetničkih djela, uklapanje karata, priče o lokaciji).
2. U radu razvoja novih resursa od javnosti se najčešće traži da podijele fizičke ili digitalne predmete, poput snimki privatnog života (npr. audio i video snimke privatnih razgovora), dokumentirane povijesne događaje (npr. obiteljsko nasljeđe) i obogaćivanje poznatih lokacija (npr. prepričavanje priča vezanih uz lokacije).

Ove podjela prikazuje postojanje dvije vrste inicijativa upošljavanja mase – inicijative koje **dopunjuju postojeće zbirke** i inicijative koje **stvaraju nove zbirke**. Ovakva podjela je korisna jer naglašava bitne razlike u pristupu rada ovisno o vrsti inicijative i objašnjava širi

kontekst projekata. Daljnja podjela je specifikacija poslova koji se zahtijevaju u pojedinoj vrsti inicijative.

Autori također spominju razliku u trajanjima inicijativa. Tako inicijative upošljavanja mase mogu biti privremeni (npr. traju nekoliko mjeseci) ili otvoreni – bez određenog roka trajanja. Privremeni su jer su povezani sa specifičnim događajem ili izložbom, zbog ograničenog budžeta ili jednostavno jer je institucija odlučila da traje određeno vrijeme. Otvoreni projekti su oni koji mogu trajati neodređeno vrijeme jer sakupljaju podatke ili predmete koji se mogu trajno prikupljati (primjerice snimke privatnog života) ili traju dok svi zadaci nisu gotovi (primjerice transkripcija neke zbirke) (Carletti et al. 2013). Važno je napomenuti da autori samo spominju podjelu po vremenskom trajanju jer vremensko trajanje ne utječe značajno na provedbu inicijativa upošljavanja mase.

U ovom poglavlju je jasno vidljivo da upošljavanje mase je dosta kompleksan proces koji se javlja u raznim oblicima, ovisno o potrebi projekta i institucije. Navedene podjele prikazuju načine na koje se javnost može angažirati i uključiti u rad baštinskih institucija, kakvi projekti postoje i koji su specifični poslovi koje sudionici mogu obavljati. Svaki oblik inicijative upošljavanja mase ima svoju dinamiku i podrazumijeva specifične aktivnosti u kojima korisnici mogu sudjelovati i uvjete koje inicijatori moraju zadovoljiti.

Upošljavanje mase je relativno nova pojava, navedene klasifikacije su nastojanja istraživača da stvore okvir za daljnja istraživanja jedne široke i ne u potpunosti definirane pojave. Također nije teško predvidjeti da će se klasifikacija, a moguće i sama definicija upošljavanja mase u bliskoj budućnosti izmjenjivati, ovisno o daljnjim trendovima u svijetu. U kontekstu baštinskih institucija, upošljavanje mase u svim svojim oblicima je moćan alat kojim institucije masovno uključuju javnost u svoj rad i istovremeno potiču angažirano uključivanje u stvaranje buduće kulturne baštine.

Danas postoje brojni projekti upošljavanja mase u baštinskim institucijama diljem cijelog svijeta. U idućem poglavlju biti će napravljen prikaz nekoliko takvih projekata.

2. Pregled projekata upošljavanja mase

U ovom poglavlju dan je pregled nekoliko projekata upošljavanja mase. Projekti upošljavanja mase se ne razlikuju u samom provođenju ovisno o tome da li je inicijator arhiv, knjižnica ili muzej, osim specifičnog gradiva koje pojedina ustanova posjeduje. Unatoč nepostojanju značajnih razlika u provođenju projekata, pošto je tema ovog rada upošljavanje masa u arhivima, navedeni će biti projekti čiji su inicijatori ili provoditelji bili arhivi.

2.1. The ArchHive

The ArchHive je projekt Nacionalnog arhiva Australije pokrenut 2012 godine. To je projekt upošljavanja mase sa zadatkom transkripcije velikog broja dokumenata. Osoblje arhiva je formiralo projekt na temelju znanja i tehnika drugih projekata upošljavanja mase i tako stvorilo platformu velikih razmjera za razne projekte transkripcija. Fokusiranost na angažman javnosti je naglašen u samom nazivu ArchHive koji je igra riječi arhiv i košnice (engl. *hive*). Funkcionira tako da se dokumenti digitaliziraju i objave na web stranici. Tada javnost pristupa dokumentima i radi transkripciju. Na taj način gradivo dobiva mogućnost da bude pretraživano puno brže i dostupno putem Interneta (Holley 2012).

Problem velikog dijela gradiva je taj što se radi o popisima koji su često stavljeni u tablice koje se putem optičkog prepoznavanja znakova (engl. optical character recognition, OCR). Velik dio gradiva je također pisan rukom, gdje je nezamjenjiva sposobnost ljudi da prepozna takve znakove. Holley (2012) napominje da je projicirano da bi samo osoblju trebalo 210 godina da transkribira sve dokumente, stoga upošljavanje mase je logičan odabir provedbe projekta kako bi se ubrzao proces transkripcije i gradivo brže postaje dostupno. Za početak je bilo objavljeno 800 popisa za transkripciju, te je u prva dva tjedna od pokretanja projekta transkribirano 300 (Holley 2012). Danas je situacija puno drugačija, kroz godine je dodano puno više materijala te je do danas transkribirano 39.031 dokument od 42.062 dostupnih (izvor: <http://transcribe.naa.gov.au/>).

2.1.2. Trough a lens

Projekt Nacionalnog arhiva Ujedinjenog Kraljevstva. To je projekt starih fotografija snimljenih diljem svijeta u periodu od 100 i više godina. Sadrži veliki broj fotografija raznog

sadržaja koje je arhiv postavio na poznatu društvenu mrežu za pohranu slika i video zapisa – Flickr. Od korisnika se traži da slike pregledavaju, označavaju i komentiraju, čime se slikama daje dodatni kontekst i znanje od strane javnosti. Od korisnika se također traži da šalju dodatne fotografije ako ih posjeduju. Naglašavaju da zbog očuvanja integriteta povijesnih zapisa nisu izmjenjivali slike već su skenirane i postavljene u originalnom obliku u kojem su nastale (izvor: <http://www.nationalarchives.gov.uk/through-a-lens/>).

2.1.3. Citizen archivist dashboard

Ovo je projekt Nacionalnog Arhiva Amerike (engl. National Archives and Records Administration, NARA), nezavisne agencije Američke vlade. Citizen archivist dashboard je zapravo skup brojnih manjih projekata, koje nazivaju „misijama“. NARA poziva javnost da sudjeluje u označivanju, transkribiranju i uređivanju dokumenata, indeksiranje, dodavanje podnaslova povijesnim snimkama itd. Zbirke na kojima javnost radi su veoma raznolikog sadržaja iz raznih perioda Američke povijesti - dokumenti predsjedničkog ureda, izvješća iz svjetskih ratova, arktičkih istraživanja, vojne dokumentacije poznatih osoba, povijesne fotografija, brodski dnevnici itd. (izvor: <https://www.archives.gov/citizen-archivist/missions>).

Cilj ovog projekta upošljavanja mase nije profesionalna transkripcija već mrežna dostupnost dokumenata, da se nakon transkripcije mogu lakše pretraživati i postaju dostupni svima. Cilj koji dijele gotovo svi projekti upošljavanja mase u arhivima. Zanimljiva je činjenica da javnost ponekad zna više od samih arhivista o pojedinim dokumentima, jer provode puno više vremena na njima. (Zastrow 2014).

Zbog velikog broja dokumenata u arhivu, preko 12 milijuna stranica, logičan je potez bio okretanje upošljavanju mase kako bi pomogli u velikom poslu koje samo osoblje ne bi moglo obaviti u neko razumno vrijeme. Projekt je pokrenut 2012. godine i do danas javnost je doprinijela stvaranju više milijuna oznaka, metapodataka, transkripcija, podnaslova i digitalnih slika. 2015. arhiv je pokrenuo tjedan izazova transkripcije. U tjedan dana transkribirano je više od 2.500 stranica i dodano 10.000 oznaka katalogu Nacionalnog arhiva. 2015. je projekt proširen i u prvih sedam mjeseci nakon proširenja javnost je transkribirala preko 20.000 strana teksta i dodala 40.000 oznaka. Projekt je izuzetno uspješan i njime je arhiv svojoj kolekciji dodao velik broj metapodataka koji omogućuju lakšu pretragu informacija i povećavajući dostupnost zbirke (Kendrick 2015).

2.1.4. International amateur scanning guild

U hrvatskom prijevodu Međunarodna zajednica skenera amatera je samostalna inicijativa koju je pokrenuo Carl Malamud 2010. godine. Zajednica je eksperiment upošljavanja mase sa namjerom da se digitalizacijom pomogne američkoj vladi i institucijama da svoje arhive učine široko dostupnima sa fokusom na video sadržaj, točnije DVD format. Iako samostalno pokrenuta inicijativa, podržana je od strane Davida Ferriera, čelnika Nacionalnog arhiva Amerike (Malamud 2010).

NARA posjeduje preko 200.000 DVD-a koji su dostupni javnosti no potrebno je fizički doći do arhiva ili kupiti putem Amazona kako bi se pogledali. Malamud i njegova inicijativa to pokušava promijeniti masovnim skeniranjem. Volonteriprojekta kao motivaciju dobivaju „bedževe zasluge javne domene“ za svakih 10,75 i 100 skeniranih DVD-a. Video zapisi sa DVD-a se postavljaju na stranice Nacionalnog arhiva Amerike i na Youtube (Bollier 2010). Danas se može naći preko 6.000 video zapisa skeniranih od strane International amateur scanning guilda koji su objavljeni za javnu uporabu.

Malamud je veoma zanimljiva ličnost kad je u pitanju javna domena i sloboda informacija. On se zadnjih 25 godina zalaže za javnu dostupnost državnih dokumenata i u tu svrhu je osnovao stranicu public.resource.com. Kroz svoje mnoge godine djelovanja je uspio učiniti jako puno za slobodu informacija u javnoj domeni, zbog čega je često bio i na sudu (Levy 2016).

2.2. Nedostaci upošljavanja mase

Upošljavanje mase je odličan način za baštinske institucije, razne organizacije i kompanije da obave posao velikog opsega za koji je potrebno puno ljudskih resursa. Kao što je već navedeno u radu, upošljavanje mase je veoma koristan način za obavljanje raznih ciljeva, no isto tako ne predstavlja rješenje za sve. Ovo poglavlje bavi se upravo nedostacima i poteškoćama na koje baštinske institucije, ali drugi inicijatori, mogu naići ako se odluče na inicijaciju projekata upošljavanja mase.

Prvi problem je problem autoriteta i usko je vezan uz baštinske institucije. Jedan od glavnih principa na kojem se temelje baštinske institucije je autoritet prema svojem gradivu i kontrola nad njim. Upošljavanjem mase baštinske institucije dio kontrole i autoriteta predaje u ruke javnosti koja možda nema iste namjere. Glavna odgovornost baštinskih institucija je pružanje istinitih i točnih informacija i konteksta, te se u suradnji sa volonterima ta odgovornost preispituje jer nemaju iste kompetentnosti, odgovornost i namjere kao samo osoblje institucije. Na neki način dolazi do preispitivanja ugleda institucija kroz postavljanje novih granica između profesionalaca i amatera (Oomen i Aroyo 2011:147). Kao što sam spomenuo na početku rada, baštinske institucije su uvelike promijenili način rada okrenuvši se više društvenom angažmanu, stvaranju odnosa povjerenja sa svojim korisnicima, što podrazumijeva nova promišljanja o autoritetu i kontroli nad vlastitim gradivom.

Drugi problem je platforma. Važan aspekt upošljavanja mase je alat, sučelje, putem kojeg će sudionici sudjelovati u projektima. Ako ne postoji unaprijed osmišljeno sučelje onda se koristi neka vanjska platforma (primjer Flickr) ili se treba platforma izraditi, na što se troše dodatni resursi (Estellés 2011).

Veliki problemi upošljavanja mase se tiču upravo mase, javnosti, do koje se očekuje da sudjeluje na projektima. Ako institucija nema određenu zajednicu prije pokretanja projekata onda ju je potrebno stvoriti i održavati, što oduzima puno vremena i resursa. Ako je poziv na projekt otvoren, bez prije stvorene zajednice, onda je upitno da li će se uključiti dovoljan broj ljudi. Ako se uključi dovoljan broj onda ostaje činjenica da 90% sudionika u projektima upošljavanja mase sudjeluje sporadično, s vremena na vrijeme ili samo jednom i često donose informacije koje imaju malu ili nikakvu vrijednost za projekt. Doprinosi sudionika se često moraju filtrirati od strane stručnjaka, osoblja institucije, što također troši vrijeme i resurse. Postoje također problemi intelektualnog vlasništva, etičkog postupanja sa sudionicima, motivacije sudionika i mnogi drugi (Estellés 2011).

Za kraj, Estellés spominje kako se ne može garantirati da će krajnji rezultat inicijativa upošljavanja mase biti dovoljno kvalitetan i efektivan. Stoga zaključak koji iz ovog poglavlja možemo donijeti je da upošljavanje mase nije rješenje za svaki zadatak (Estellés 2011).

Prije iniciranja projekata upošljavanja mase institucija mora dobro razmisliti da li je zadatak izvršiv takvim projektom, da li ima dovoljno veliku i zainteresiranu zajednicu, kakva platforma bi bila efektivna za provedbu projekta. Moguće rješenje smo vidjeli u primjeru projekta The ArcHive, koji je analizom drugih projekata upošljavanja mase stvorio platformu

i za početak izdao mali broj dokumenata za transkripciju. Nakon što su vidjeli uspjeh na tom probnom uzorku izdali puno veći broj dokumenata.

Iako se na prvu upošljavanje mase čini jeftinim i jednostavnim rješenjem za koji je potrebno minimalno upravljanje i minimalni resursi, to je daleko od istine. Rad s velikim brojem ljudi nikako nije jednostavan te nije ništa drugačije u radu baštinskih institucija. Upošljavanje mase je veoma koristan alat, no svakako nije namijenjeno za svaki zadatak.

2.3. Motivacija korisnika

Motivacija korisnika je važan aspekt upošljavanja mase jer o njoj ovisi da li će inicijativa skupiti dovoljno sudionika da se dobiju željeni rezultati. Rad sa velikim brojem ljudi nije jednostavan, i kad je u pitanju motivacija korisnika, prikladna je uporaba stare poslovice – sto ljudi sto čudi. Poražavajuća je činjenica da u većini inicijativa upošljavanja mase samo je 10% angažiranih sudionika koji rade konstantno i naprave najveći dio posla, no ponekad je i tih 10% teško privući. Nerazumno bi bilo tražiti od baštinskih institucija da motivira svakog korisnika pojedinačno, također baštinske institucije ne nude novčanu naknadu za sudjelovanje u projektima tog tipa, ali postoje načini da se privuku i zadrži dovoljan broj sudionika za provedbu projekata.

Prije iniciranja projekta upošljavanja mase treba se upitati tko su korisnici i zašto bi ih bilo briga za projekt? Kako motivirati javnost da sudjeluje i kako privući kvalitetne doprinose kojima bi dalje razvijali znanje o kulturnoj baštini?

O motivaciji volontera puno piše Holley (2010). Ona naglašava ideju pouzdanog odnosa institucija i javnosti putem stvaranja angažirane zajednice volontera koji su motivirani za rad u baštinskim institucijama. Osim što su sami motivirani Holley navodi nekoliko stvari koje mogu pomoći u daljnjoj motivaciji. Bitno je imati jasan cilj, konstantno dodavati novi sadržaj, stvoriti virtualnu zajednicu kako bi se volonteri mogli međusobno podržavati, nagrađivati volontere koji su ostvarili najviše uspjeha, postaviti vidljivu listu najuspješnijih volontera kako bi se promovirala kompetitivnost i zadati velike ciljeve kako bi bili izazov sudionicima i konstantno ažurirati napredak projekta.

Nagrade za angažirano sudjelovanje mogu biti objavljivanje imena ili pseudonima volontera, certifikati postignutog uspjeha, mogućnost upoznavanja osoblja institucije koja radi na

projektu i razni promotivni materijali (majice, knjige, privjesci za ključeve itd.). Mnoge neprofitne inicijative ne dijele nikakve nagrade svojim volonterima, zbog ograničenog budžeta, ali i mala priznanja su dovoljna da dodatno motiviraju sudionike koji to rade besplatno (Holley 2010).

Holley (2010) i Owens (2013) smatraju da je od iznimne važnosti stvoriti platformu, sučelje, koje će biti intuitivno i jednostavno za korištenje. Loša sučelja su često odbojna potencijalnim sudionicima zbog svoje nepraktičnosti. Ako institucija očekuje da će netko satima sjediti i raditi na njihovom projektu onda je važno napraviti ugodnu radnu atmosferu, odnosno sučelje. Slika 4 prikazuje početnu stranicu projekta The ArcHive na kojoj se nalaze primjeri dokumenata svrstanih po očekivanoj težini transkripcije, lista najuspješnijih članova zajednice i konstantno ažuriran brojač transkribiranih zapisa. Zapisi za transkripciju se mogu pretraživati po težini očekivane transkripcije, temi ili geografskom području Australije. Ovo je primjer dobro izrađenog sučelja jednostavnog, ali funkcionalnog dizajna.

Help us make records more searchable!

We need your help to transcribe records in our collection to make them more findable. The sheer volume means we can't list all our records online.

Join the HIVE community and help make our national records easier to find for everyone.

You can register or just select a record and start typing!

If you are a registered user, the more you transcribe, the more points you gain. You can use your points to earn:

- Badges – beginner, enthusiast, expert and more
- Copies of Archives' publications and posters
- Copies of your choice of an Archives' file

[Register](#) [Sign in](#)

Get started with featured records

To get started you can browse, search or select a record below.

Difficulty: Medium

Status: **Not started**

Universal migration case files (Colombo) – A8425/29

Page 56 of 116

Difficulty: Medium

Status: **Not started**

Universal migration case files (Pretoria) – A8425/220

Page 23 of 47

New descriptions

Thanks to all involved, we have released **392243** record descriptions on [RecordSearch](#). This is a direct result of the efforts by our transcribing community, thank you.

Current progress

39129 of 42062 records have been transcribed.

Top community members

See the full [Leaderboard](#).

1. [duckd](#) – 7114845
2. [richard day](#) – 2565380
3. [Maltesemanor](#) – 2024794
4. [Billstrong](#) – 1903442
5. [kylier](#) – 1563483

Recent activity

[General Correspondence of Munitions Supply Laboratories, Defence Research and Industrial Laboratories, Defence Research Laboratories and Defence Standards Laboratories, Departments of Munitions, Supply and Development \(II\), and Supply](#)
16/09/2017 12:25:07 AM

[General Correspondence of Munitions Supply Laboratories, Defence Research and Industrial Laboratories, Defence Research Laboratories and Defence Standards Laboratories, Departments of Munitions, Supply and Development \(II\), and Supply](#)

Slika 4 početna stranica projekta The ArcHive

Izvor: <http://transcribe.naa.gov.au/>

Nina Simon (2010) smatra da su inicijative upošljavanja mase značajne jedino kada su kombinirane sa sustavom koji se odaziva na djela sudionika. Transkripti, označene slike, video zapisi i komentari su beskorisni ako ih inicijator ne prikaže i podijeli sa sudionicima. Holley (2010) također naglašava da je bitno pokazati sudionicima napredak i rezultate rada, također napominje da po pitanju motivacije je sudionicima izrazito bitno da se njihov rad odrazi na radu institucije i motivira ih ideja da je njihov rad se odražava na znanost, kulturu i društvo.

Altruizam je veoma jaka motivacija u inicijativama upošljavanja mase. Ljudi podržavaju inicijative čiji je cilj dobrobit baštine i društva jer imaju osjećaj da njihovo sudjelovanje u projektu ima veću svrhu od njih (Owens 2013:126).

Mnogi istraživači navode igru kao važan aspekt motivacije korisnika u upošljavanju mase. (Owens 2013:123). Važnost igre je naglašena zbog načina na koji ljudi danas često sudjeluju u procesu potrošnje popularne kulture – kroz zabavu i igru.

Kao primjer možemo uzeti GalaxyZoo klasifikaciju (slika 1). Korisnici pristupaju igri preko službene stranice GalaxyZooa bez prijašnje registracije, igra se sastoji od slike galaksije i pitanja pored slike. Prvo pitanje je kojeg je oblika galaksija i korisnik odgovara tako da bira između tri ponuđena opća oblika galaksija, sljedeće je pitanje je daljnja klasifikacija po obliku, ovisno o odgovoru na prvo pitanje. Sveukupno je oko tri ili četiri pitanja nakon kojih se postavlja posljednje, da li korisnik želi prodiskutirati o galaksiji koju je klasificirao. Za diskusiju je potrebna registracija na stranicu, a ako korisnik ne želi diskutirati odveden je na sliku sljedeće galaksije za klasifikaciju.

Stranica GalaxyZooa je još jedan primjer jednostavnog i intuitivnog sučelja projekta upošljavanja mase. Igra klasifikacije putem koje sudionici sudjeluju u projektu izvrstan alat kojim sudionici sudjeluju u znanstvenom radu, bez da i sami posjeduju vještine i znanje profesionalnog znanstvenika (Owens 2013:126)

Motivacija korisnika je veoma kompleksan aspekt inicijativa upošljavanja mase. Kompleksnost proizlazi iz nepredvidljivosti velikog broja ljudi. Teško je predvidjeti kakva je motivacija potrebna za da privuče dovoljan broj sudionika i što je potrebno za angažiran i konstantan rad sudionika. Motivacija je definitivno kreativniji aspekt upošljavanja mase koji

se razlikuje od projekta do projekta, no postoje neki principi, spomenuti u ovom poglavlju, koji se mogu smatrati dobrim „motivacijskim temeljem“. To su:

- jednostavno i praktično sučelje,
- društveno relevantan cilj,
- transparentnost rezultata,
- udruživanje sudionika u zajednicu.

Također pomaže da je sam proces sudjelovanja zabavan i proveden kroz igru, no to nije uvijek izvedivo i prikladno za svaki projekt (npr. transkripcija). Uz ove osnovne principe svaki projekt može koristiti svoje jedinstvene metode motivacije sudionika i zanimljivo će biti vidjeti kakvih se metoda dosjete buduće inicijative.

3. Buduće inicijative upošljavanja mase

Upošljavanje mase je relativno nova pojava čiji se potencijal nije do kraja još istražio. Uz navedene projekte postoje mnogi drugi koje provode ne samo baštinske institucije već i nevladine udruge, neprofitne organizacije, sveučilišta, znanstveni instituti i komercijalne kompanije. Zbog sve veće dostupnosti i razvitka komunikacijskih tehnologija teško je zamisliti kako će se inicijative upošljavanja mase dalje razvijati i za što će se koristiti.

Budućnost upošljavanja mase će vjerojatno biti vremensko kodiranje audio i video zapisa kako bi se mogli lakše pretraživati sadržane informacije, knjižnica Sveučilišta u Kentuckyu već ovo i radi. Daljnje moguće primjene upošljavanja mase mogu biti lingvističko anotiranje, transkribiranje starih notnih zapisa za modernu izvedbu. Može se očekivati sve veće mapiranje putem geografskog informacijskog sustava (engl. geographic information system, GIS), softvera koji omogućuje prikupljanje, upravljanje, analizu i prikaz informacija o bilo kojoj geografskoj lokaciji. Ljudska inherentna potreba za pripadanjem zajednici i kolektivna kreativnost u kombinaciji sve dostupnijom tehnologijom će bez sumnje potaknuti nove, inovativne inicijative upošljavanja mase u budućnosti (Zastrow 2014).

Posljednjih godina, zbog pojave novih tehnologija koje su sve više dostupne vidljiva je proizvodnja velike količine sadržaja od strane javnosti. Društvene mreže, servisi poput

Youtubea, Instagrama i sličnih popularnih mrežnih prostora prepuni su sadržaja. S duge strane inicijative poput Internet Archivea, koji nastoji arhivirati Internet, StoryCorpsa, neprofitne organizacije koja kroz intervjuje sakuplja raznovrsne ljudske priče, ali i bilo koji projekt naveden u ovom radu prikazuje ljudsku potrebu za gomilanjem i očuvanjem ljudskih tvorevina. Samo je pitanje vremena kad će se na naše vrijeme gledati isto kao na fotografije kolonijalnog doba ili dokumente prošlih stoljeća. Ali zbog ogromne količine sadržaja koja danas nastaje teško je očekivati od budućeg osoblja baštinskih institucija samostalnu obradu svih informacija. Stoga upošljavanje mase, i daljnja inovacija inicijativa, je bez sumnje budućnost baštinskih institucija, ali i općenito modernog svijeta.

3.1. Upošljavanje mase na društvenim mrežama

Društvene mreže danas imaju izuzetno velik broj korisnika što ih čini izuzetno potencijalnim platformama za upošljavanje mase. Projekti upošljavanja mase poput „Trough the lens“ već koriste društvenu mrežu za razmjenu slika i video zapisa – Flickr. Projekt u kojem sudionici označavaju i komentiraju slike iz zbirke kolonijalnog razdoblja. Neke inicijative imaju stranice na društvenim mrežama kojima mogu reklamirati svoj projekt i privući nove sudionike (npr. Citizen Archivist na Facebooku). Društvene mreže ipak nisu često korištene u inicijativama upošljavanja mase, iako postoji veliki potencijal, što će biti prikazano u ovom dijelu rada.

Ovaj dio rada bavi se jednom Facebook grupom koja svojim djelovanjem i djelovanjem svojih članova demonstrira potencijal za inicijative upošljavanja mase na društvenim mrežama. Facebook grupe su manje zajednice na poznatoj društvenoj mreži u kojima se korisnici okupljaju oko zajedničke teme. Za razliku od Facebook stranica, grupe su obično manje zajednice kojima se pristupa uz dozvolu njenih članova.

Jedna takva Facebook grupa naziva se „Zagreb-kakav je bio nekada“. To je grupa za objavu fotografija i videozapisa starog Zagreba. Fotografije i videozapise objavljuju članovi grupe. Objave su često fotografije i videozapisi sa Interneta, ali također velik broj objava je su fotografije i videozapisi iz osobnih kolekcija članova grupe. Ova činjenica grupu čini izuzetno zanimljivom, što pokazuje i njena velika popularnost, preko 44.000 članova. Objavljivanjem

fotografija i video zapisa iz osobnih kolekcija ova Facebook grupa je stvorila zanimljivu tematsku zbirku kroz dobrovoljan doprinos svojih članova.

Na početnoj strani grupe stoji objava pravila kojih se članovi moraju držati, ali i svrha grupe i način na koji ona funkcionira. Objava je:

„Obavještavaju se cijenjene članice i štovani članovi naše grupe o uvođenju pravila na temu postavljanja fotografija, pravilima ponašanja u komunikaciji sa ostalim članovima te načinu komentiranja na zidu grupe.

01. Svaka objavljena fotografija mora sadržavati lokaciju i godinu snimanja. Svaka objavljena fotografija bez podataka bit će uklonjena bez obzira na povijesnu vrijednost. Neki od starijih članova, kao i administratori, dokazali su da do tih podataka zapravo i nije teško doći. Samo pravilo bi pridonijelo i boljoj informiranosti o nekim objektima, lokalitetima kao i o duhu vremena kad je dotična fotografija snimljena. Za one fotografije kojima je teže odrediti vrijeme nastanka ili lokaciju, potrebno je u komentaru naznačiti nemogućnost nalaženja podataka kako bi se zajednički pokušalo analizirati vrijeme i mjesto nastanka.

02. Objavljivanje portreta vlastodržaca iz raznih režima i fizičkih osoba sa fotografija iz privatnih albuma dozvoljeno je samo ukoliko su vezani za neki prepoznatljiv objekt grada Zagreba.

03. Poviješću grada Zagreba se smatra period do 1987., odnosno do Univerzijade. Svi materijali nakon te godine biti će uklonjeni osim u iznimnim slučajevima o kojima će o objavi odlučiti administratori grupe.

04. Bilo kakvi pogrđni nazivi, vulgarnost, vrijeđanje i nepoštivanje drugih članova, kao i građana grada Zagreba također za sobom povlače spomenute sankcije.

05. Svi materijali objavljeni na zidu grupe trebaju se i mogu sagledavati jedino sa povijesnog aspekta. Svaka politička rasprava koja bi mogla poticati mržnju i netoleranciju bit će uklonjena a sudionici sankcionirani.

06. Oglašavanje bilo koje vrste podrazumijeva automatsko isključivanje iz grupe.

07. Pravo na objavljivanje linkova drugih Facebook strana i grupa kao i web strana u glavnom postu objavljenom na grupi Zagreb-kakav je bio nekada zadržavaju isključivo administratori grupe.

08. Fotografije se ne objavljuju u albumima već pojedinačno iz tehničkih razloga.

09. Objave koje sadrže osobne uratke, bez obzira na temu i umjetnički nivo bit će uklonjene.

Obrazloženje: Svaka takva objava smatra se samopromocijom što je neprihvatljivo kao i reklamiranje drugih proizvoda.

10. Zabranjuje se pisanje postova velikim slovima. Isti će biti izbrisani

Obrazloženje: U informatičkom svijetu, pisanje velikim slovima u komentarima se smatra agresivnim obraćanjem.

Navedena pravila mogu biti naknadno modificirana ovisno o potrebama grupe Zagreb - kakav je bio nekada.

Zahvaljujemo na razumijevanju i nadamo se poštivanju pravila čija je svrha pomoć u boljem razumijevanju povijesti našeg grada.“

Navedena pravila specifično određuju na koje načine članovi mogu doprinijeti, što se smatra pravilnim sadržajem i koji podaci moraju ići uz sadržaj. Zanimljivo je prvo pravilo, točnije dio koji govori da ako se ne mogu navesti podaci uz sliku da će članovi grupe pokušati identificirati lokaciju i/ili godinu. Ovime funkcija grupe nije samo prikupljanje fotografija i video snimki već i njihova klasifikacija. Također zanimljivo je pravilo koje određuje da se povijest Zagreba smatra period do 1987. godine, što je važna odrednica za sadržaj grupe. Mnoga pravila odnose se općenito na platformu na kojoj je zajednica nastala, Facebook, i na opće ponašanje koje je dopustivo u grupi.

Svrha koju navode administratori grupe je „pomoć u boljem razumijevanju povijesti našeg grada“. Svrha koja je slična svrsi baštinskih institucija, iako puno manjeg opsega. Svojim sudjelovanjem članovi su stvorili zajednicu putem koje je nastala zanimljiva zbirka o povijesti grada Zagreba.

U kontekstu upošljavanja mase ova grupa predstavlja primjer inicijative kulturne baštine inicirane isključivo od strane javnosti. Angažirani članovi objavljuju fotografije, komentiraju, uključuju se u diskusije i klasifikaciju objavljenih fotografija. Osim lokacije i godine članovi često komentiraju pojedine detalje slike, primjerice automobile, odjeću i slično. Velik broj

fotografija su fotografije nađene na drugim Internet stranicama ili skenirane iz knjiga, ali postoji i znatan broj fotografija i video zapisa koji su proizašli iz osobnih zbirki članova. Velik broj objavljenih fotografija i video zapisa najvjerojatnije ne bi bio nigdje objavljen i izgubljen, no zahvaljujući ovoj grupi postoji nekakav zapis koji je dostupniji većem broju ljudi.

Pitanje koje se javlja je da li se Facebook grupa „Zagreb - kakav je bio nekada“ može smatrati inicijativom upošljavanja mase? Ako pogledamo teorijski okvir pojma upošljavanja mase postavljenog u ovom radu, odgovor je ne. Glavni razlog tome je što nije izričito iniciran od strane institucije ili tvrtke, već je neovisna kolaboracija entuzijasta. Unatoč tome, grupa može poslužiti za daljnju raspravu o upošljavanju mase jer sadrži mnoge zajedničke aspekte.

Grupa ima jasan cilj, transparentna je u svojem djelovanju i ima angažiranu zajednicu. Platforma je zanimljiva jer s jedne strane nije idealna, kao što vidimo primjerice po osmom pravilu članove se moli specifičan način objave slika zbog tehničkih razloga jer je praktičnije za administratorima. Ima nekoliko međukoraka za uključivanje u rad grupe – mora se prvo izraditi Facebook profil i pitati dopuštenje za ulazak u grupu i dobiti dopuštenje od nekog člana grupe. S druge strane Facebook je izuzetno popularna društvena mreža koja postoji dugi niz godina i ljudi su već navikli na njeno sučelje pa najčešće nije potrebno objašnjavati članovima funkcionalnosti.

Motivacija je definitivno najzanimljiviji aspekt kada razmatramo ovakvu zajednicu. Grupa je nastala iz osobnog entuzijazma nekolicine korisnika Facebooka i prerasla u znatno veću zajednicu. Motivacija je također vidljiva jer su članovi dosta aktivni, često objavljuju sadržaj i sudjeluju u diskusijama. Ljudi se identificiraju kao članovi grupe i osjećaju obavezu sudjelovanja. Većina članova grupe nije anonimna, zbog osobne identifikacije na Facebooku, te postoji dodatna motivacija zbog činjenice da se dobro ili loše ponašanje u grupi odražava na članove osobno, a ne na anonimne entitete. Identifikacija i podrška grupe ljudima daju osjećaj svrhe zbog kojeg dobrovoljno sudjeluju u ostvarivanju zajedničkog cilja (Owens 2013:126).

Naravno postoje i loše strane ovakve inicijative i može se iščitati iz samih pravila. Zagreb, kao i cijela Hrvatska, ima bogatu povijest koja uključuje razne političke režime. Fotografije sa političkim simbolima i događajima često pokrenu rasprave završe vrijeđanjem te su potpuno besmislene za cilj grupe. Također reklame i osobna promocija nije rijetka u grupi sa ovako velikim brojem članova. Unatoč tome što postoji pravilo protiv političkih rasprava i

promocije, administratori često moraju sami uklanjati nepoželjan sadržaj. Bilo bi nerazumno očekivati da se ovako velika grupa sama regulira, stoga administratori su od iznimne važnosti. Facebook grupa „Zagreb – kakav je bio nekada“ je zanimljiva u kontekstu upošljavanja mase jer predstavlja dobar primjer jedne intrinzično motivirane zajednice koja sudjeluje u ostvarenju cilja koji je kulturno i društveno relevantan. Iako se ne može smatrati inicijativom upošljavanja mase, ova grupa, ali i mnogobrojne slične, dobar su pokazatelj baštinskim institucijama da postoji interes i odgovornost ljudi kada je u pitanju kulturna baština.

Kao što sam naveo više puta u radu, upošljavanje mase je relativno nov koncept i još se istražuje puni potencijal koji bi mogao imati na baštinske institucije. Društvene mreže su zanimljiva platforma za upošljavanje mase jer su to mrežna mjesta na kojima cirkulira velik broj ljudi i postoji velik potencijal za društvenim angažmanom. Iako neke inicijative upošljavanja mase u određenoj mjeri koriste društvene mreže, realno je za očekivati da će buduće inicijative sve više se okretati društvenim platformama na Internetu.

3.2. Participacijski arhivi

Veći društveni angažman i projekti upošljavanja mase u baštinskim institucijama su direktan rezultat sve većeg okretanja institucija prema korisnicima. Arhivi, prije smatrani kao jako zatvorene institucije, su također se također okrenuli svojim korisnicima i danas postoje mnogi projekti upošljavanja mase inicirani od strane arhiva. No neki stručnjaci pokrenuli su ideje izrade arhiva koje bi puno veći dio svog djelovanja prepustili svojim korisnicima.

Isto Huvilla (2008) piše o ideji izrade participacijskih arhiva. Svoju ideju temelji na post modernoj ideji da ništa u arhivima i arhivskom procesu nije neutralno i u potpunosti transparentno. Arhivisti, arhivski zapisi i korisnici zastupaju mnogobrojne perspektive kojima se stvara opće i individualno znanje o arhivima i arhivskim materijalima. Po njemu participacija je sadržana u svakoj interakciji sa informacijama i time je temeljni princip za u stvaranju konteksta arhivskog gradiva (Huvila 2008:18).

Jednostavnije rečeno, Huvilla predlaže transformaciju arhiva na način da se izjednači uloga arhivista i korisnika, na prvo mjesto stavi vidljivost i dostupnost materijala, što znači odbacivanje temeljnih arhivskih načela provenijencije i prvobitnog reda (Huvilla 2008:26).

Njegova ideja je radikalna no temeljena je u ideji participacije korisnika u radu institucija, temeljnoj ideji upošljavanja mase.

Temeljne karakteristike participacijskog arhiva koje predlaže Huvilla su decentralizirano upravljanje gradivom, radikalna orijentacija korisnicima i šira kontekstualizacija arhivskih zapisa i cijelog arhivskog procesa (Huvilla 2008:16).

Vidljivost i dostupnost dokumenata su glavni principi participacijskog arhiva. Vidljivost bi se temeljila na indeksiranju koje bi obavljali korisnici, pošto su oni ti koji najviše traže dokumente. Osoblje arhiva bi upravljalo gradivom na razini tehničke podrške dok bi se poslovi sređivanja i vrjednovanja obavljali participacijski u suradnji korisnika i osoblja arhiva. Transparentnost i red kojim je gradivo složeno su aspekti koji bi se isto ostvarili putem participacije (Huvilla 2008:25-26).

Huvilla spominje da se participacijski arhiv ima elemente upošljavanja mase ali naglašava bitne razlike. Participacijski arhivi od korisnika zahtijevaju puno dublje sudjelovanje i kompleksniju semantiku ten ne ovisi o velikoj masi ljudi i obavljanju relativno jednostavnih zadataka (Huvilla 2008:27).

Huvillina ideja participacijskih arhiva je izuzetno radikalna. Ona odbacuje temeljne principe arhivistike u zamjenu za neke principe koji su za današnje vrijeme relevantni, vidljivost i dostupnost informacija, ali u potpunosti transformiraju i propituju autoritet arhiva kao institucije. Iako se slažem da su autoritet i relevantnosti arhiva teme o kojima je danas važno raspravljati, autorova ideja po meni previše naginje post-modernim principima i jedna od opasnosti koje vidim je da arhiv prestaje biti čvrsta referentna točka kad je u pitanju očuvanje kulturne baštine i povijesti općenito. Što se tiče njegove ideje participacije kao dublje suradnje arhivskog osoblja i korisnika, javlja se problem koji je više puta spomenut u ovom radu – motivacija korisnika. Ako je u upošljavanju mase zabilježeno da samo 10% sudionika je voljno angažirano raditi relativno jednostavne zadatke, koliko će biti voljno sudjelovati na razini potrebnoj da participacijski arhiv bude funkcionalan.

Suprotno Huvilli, Kate Theimer predlaže malo manje radikalnu ideju participacijskih arhiva. Njena ideja temelji se na većem društvenom angažmanu arhiva. Ona smatra da arhivi, ali i sve baštinske institucije, imaju tradiciju sudjelovanja sa korisnicima i volonterima koja bi se danas trebala još više poticati i produbiti. Smatra da je upravo Internet platforma koja bi

omogućila participaciju javnosti u radu arhiva i otvoriti nove mogućnosti. Njena definicija participacijskog arhiva je: „organizacija, mjesto ili zbirka u kojoj ljudi, ne samo profesionalni arhivisti, doprinose znanje i resurse, što bi rezultiralo većim razumijevanjem o arhivskim materijalima, najčešće u mrežnom okruženju.“ (Theimer 2014).

Ono što je ključno u njenoj ideji je to da bi sudionici trebali aktivno stvarati arhivske resurse, i jasno naglašava razliku između participacije i samo angažmana. Smatra da je angažman početak odnosa arhiva sa javnošću, no participacija predstavlja višu razinu angažmana (Theimer 2014).

Ideje participacijskih arhiva uključuju koncepte društvenog angažmana i upošljavanja mase ali ih produbljuju i dižu na višu razinu. Participacijski arhivi od korisnika zahtijevaju puno kompleksnije sudjelovanje u samom stvaranju arhivskog gradiva. Ideja participacijske ustanove nije ograničena samo na arhive, Nina Simon (2010) piše knjigu o participacijskom muzeju u kojem dijeli slične ideje kao i Theimer. Stoga možemo zaključiti da participacijske ustanove su korak dalje od inicijativa upošljavanja mase i daljnja evolucija baštinskih institucija koje se sve više okreću svojim korisnicima i društvenom angažmanu.

Zaključak

Razvojem novih komunikacijskih tehnologija dolazi do znatnih promjena u društvu. jedna od najznačajnijih je promjena odnosa prema potrošnji informacija. Prateći ideju Weba 2.0 javnost više nije samo potrošač informacija i sadržaja sa Interneta već aktivno sudjeluje u stvaranju tog sadržaja. U novonastalom mrežnoj okolini dolazi do razvijanja koncepta pomoću kojega tvrtke uključuju javnost u stvaranje i razvijanje vlastitih proizvoda – upošljavanje mase. Upošljavanje mase je postupak institucije ili tvrtke kojim se neki posao prebacuje velikoj i nedefiniranoj grupi ljudi na Internetu u obliku otvorenog poziva. Taj posao može biti obavljan putem *peer-to-peer* suradnji, ali često je obavljan individualno.

Nove društvene promjene odražavaju se također i na baštinske institucije koje pod njihovim utjecajem okreću način rada da više uključe svoje korisnike i javnost općenito. Baštinske institucije usvajaju koncept upošljavanja mase i iniciraju brojne projekte. Upošljavanjem mase baštinske institucije na javnost prebacuju poslove za koje najčešće nemaju vremena, osoblja i resursa. Prema navedenim primjerima možemo vidjeti da su to projekti dopune i izrade novih zbirki, transkripcija skeniranih dokumenata, korisničko označivanje,

indeksiranje, komentiranje i dodavanje konteksta itd. Poslovi koji bi inače osoblju institucija trebalo više stotina radnih sati, upošljavanjem mase se taj posao prebacuje na velik broj ljudi, masu, koja ga riješi u puno kraćem vremenu.

Projekti upošljavanja mase u baštinskim institucijama se ne razlikuju previše u svom provođenju ovisno o instituciji. Koncept je isti neovisno da li ga provodi arhiv, muzej ili knjižnica, razlike postoje ovisno o cilju samog projekta. Ovisno da li je projekt transkripcije, kontekstualizacije, klasifikacije, financiranja, stvaranje novih zbirke ili dopunjavanje već postojeće zbirke ili neka kombinacija spomenutih vrsta projekata mijenja se način provođenja. O cilju projekta ovisi na koji način će se privući i motivirati sudionike, kakva će se platforma i alati koristiti, kako će sudionike spojiti u zajednicu i kakav će odnos za zajednicom biti.

Pogledaju li se postojeći projekti upošljavanja mase možemo vidjeti da je veliki broj njih izuzetno uspješan. No mora se uzeti u obzir da upošljavanje mase nije koristan alat baš za svaki projekt. Unatoč tome što je jeftiniji model poslovanja, postoje neki nedostaci koji se moraju uzeti u obzir. Iako jeftiniji model poslovanja, upošljavanje mase nije besplatno. Institucije i dalje trebaju filtrirati podatke koje dobiju od sudionika i općenito služiti kao tehnička podrška projekata. Motivacija je također veliki faktor o kojemu često ovisi cijeli projekt, jer je potrebno privući dovoljan broj ljudi, a mali dio sudionika koji angažirano radi treba zadržati i pravilno nagraditi.

Upošljavanje mase je relativno mlad koncept koji se dosta brzo razvija i zanimljivo je razmatrati potencijalne smjerove kojima bi se mogao razvijati u budućnosti. Nove tehnologije i društvene platforme na Internetu predstavljaju veliki potencijal za upošljavanje mase i već postoje neki projekti koji te potencijale isprobavaju.

Količina informacija koja nastaje u današnjem svijetu je zapanjujuća. Ako je namjera baštinskih institucija očuvati društveni kontekst ovog vremena onda je neupitno potreban puno veći angažman ne samo institucija nego i korisnika i javnosti općenito. Upošljavanje mase predstavlja alat kojim institucije, organizacije i tvrtke sebi olakšavaju posao i istovremeno stvaraju odnos sa svojim korisnicima. Kao koncept, upošljavanje mase predstavlja novi način interakcije ne samo sa institucijama nego i cijelim svijetom.

Literatura

1. Carletti, L. et al. (2013). Digital humanities and crowdsourcing: an exploration. *Museums and the Web*. Dostupno na: <http://mw2013.museumsandtheweb.com/paper/digital-humanities-and-crowdsourcing-an-exploration-4/> (12.7.2017)
2. de Boer, V. et al. (2012). Nichesourcing: harnessing the power of crowds of experts. *Proceedings of the 18th International Conference, (EKAW 2012)*. Berlin, Heidelberg: Springer, 16-20.
3. Estellés, E. (2011). *The other side of crowdsourcing: disadvantages, costs and complications*. Dostupno na: <http://www.crowdsourcing-blog.org/la-otra-cara-del-crowdsourcing-desventajas-gastos-y-complicaciones/?lang=en> (21.7.2017.)
4. Estelles-Aroalas, E. i Gonzalez-Ladron-de-Guevara, L. (2012). Towards an integrated crowdsourcing definition. *Journal Of Information Science*, 38 (2), 189 – 200.
5. Holley, R. (2010). Crowdsourcing: How and Why Should Libraries Do It? *D-Lib Magazine*, 16 (3/4) Dostupno na: <http://www.dlib.org/dlib/march10/holley/03holley.html> (15.7.2017.)
6. Holley, R. (2012). *National Archives of Australia embraces crowdsourcing and releases 'The Hive'*. Dostupno na: <http://rose-holley.blogspot.hr/2012/11/national-archives-of-australia-embraces.html> (18.7.2017.)
7. Howe, J. (2006). The rise of crowdsourcing. *Wired*. URL: <http://archive.wired.com/wired/archive/14.06/crowds.html> (5.7.2017.)
8. Huvilla, I. (2008). Participatory Archive: Towards Decentralised Curation, Radical User Orientation, and Broader Contextualisation of Records Management. *Archival Science*, 8 (1), 15-36.
9. Ivanjko, T. (2015). *Pristup analizi i primjeni korisničkog označivanja u predmetnom opisu baštinske građe*, doktorski rad, Filozofski fakultet u Zagrebu. Dostupno na: https://bib.irb.hr/datoteka/748521.Ivanjko-doktorski_rad_2015.pdf
10. Kendrick, D. (2015). *Citizen Archivist Dashboard: Improving Access to Historical Records Through Crowdsourcing*. Dostupno na: <https://www.citizenscience.gov/2015/06/25/citizen-archivist/> (25.7.2017.)
11. Levy, S. (2016). The Internet's Own Instigator. *Wired*. Dostupno na: <https://www.wired.com/2016/09/the-internets-own-instigator/> (1.8.2017.)

12. Malamud, C. (2010). *International Amateur Scanning League*. Dostupno na: <http://radar.oreilly.com/2010/02/international-amateur-scanning.html> (1.8.2017.)
13. Oomen, J. i Aroyo, L. (2011). Crowdsourcing in the cultural heritage domain: opportunities and challenges. *Proceedings of the 5th International Conference on Communities and Technologies, (CiT '11)*. New York: ACM, 138-149.
14. Owens, T. (2013) Digital cultural heritage and the crowd. *Curator: the museum journal*, 56 (1), 121 – 130.
15. Simon, N. (2010). *The Participatory Museum*. Santa Cruz, California: Museum 2.0
16. Theimer, K. (2014). The future of archives is participatory: archives as platform, or a new mission for archives. *Archives next*. Dostupno na: <http://informal.science.org/images/research/PublicParticipationinScientificResearch.pdf> (12.7.2017)
17. Zastrow, J. (2014). Crowdsourcing cultural heritage: 'Citizen archivist' for the future. *Computers in libraries* 34 (8). Dostupno na: <http://www.infoday.com/cilmag/oct14/Zastrow--Crowdsourcing-Cultural-Heritage.shtml> (20.7.2017.)

Prilozi

Popis slika

Slika 1 Sučelje klasifikacije projekta GalaxyZoo.....	11
Slika 2 Crowdsourcing.org, “Crowdsourcing Industry Landscape”	14
Slika 3 Životni ciklus digitalnog sadržaja i upošljavanje mase (Oomen i Aroyo 2011.)	17
Slika 4 početna stranica projekta The ArchHive	25

Upošljavanje mase u arhivima

Fokus ovog rada je upošljavanje mase u arhivima. Rad pokušava stvoriti teorijski okvir i klasificirati ovaj relativno nov i opsežan koncept. Upošljavanje mase je koncept koji je nastao pod direktnim utjecajem Web 2.0 platforme. Ljudi prestaju biti samo potrošači sadržaja na Internetu i počinju aktivno sudjelovati u stvaranju sadržaja. Pod utjecajem novih informacijskih trendova, baštinske institucije se sve više okreću svojim korisnicima i javnosti, a upošljavanje mase predstavlja važan alat u tom pothvatu. Rad daje prikaz projekata upošljavanja mase, s fokusom na projekte čiju su inicijator arhivi. Rad također pokušava predvidjeti razvoj upošljavanja mase i moguće buduće projekte.

Ključne riječi: upošljavanje mase, društveni angažman, baštinske institucije, participacija, arhiv

Crowdsourcing in archives

The focus of this thesis is crowdsourcing in archives. The thesis attempts to establish a theoretical frame and to classify this relatively new and broad concept. Crowdsourcing is a concept that developed under the direct influence of the Web 2.0 platform. People stopped being just consumers of content on the Internet and started to directly participate in the creation of content. Under the influence of these new information trends, cultural heritage institutions are more and more orientating towards their users and the public, and crowdsourcing presents an important tool in this endeavour. This thesis presents various crowdsourcing projects, focusing on those that were initiated by archives. This thesis also tries to predict the development of crowdsourcing and possible future projects.

Keywords: crowdsourcing, social engagement, cultural heritage institutions, participation, archive